

льному (Європа) і глобальному рівні, економіка повинна бути перш за все глибоко й ефективно інтегрованою на національному (державному) рівні.

Тому на сьогодні і в перспективі Україна повинна розробляти власну модель розвитку і створювати такі механізми, які б дозволили, з одного боку, протистояти негативним чинникам глобальної конкуренції, а з іншого — використовувати їх позитивний вплив.

Література

1. *Базилук Я.* Конкурентоспроможність національної економіки України. — К.: НІС, 2002. — 132 с.
2. *Білорус О.* Глобалізація і національна стратегія України. — Броди — Просвіта, 2001. — 300 с.
3. *Білорус О., Лук'яненко Д. та ін.* Глобалізація і безпека розвитку. — К.: КНЕУ, 2001. — 733 с.
4. Галузеві ринки України: оцінка стану та перспектив розвитку. // Наукова доповідь / за ред. Точиліна В.О. — К., 2004. — 77 с.
5. *Геєць В.М., Александрова В.П., Артьомова Т.І. та ін.* Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку. — К.: Фенікс, 2003. — 1006 с.
6. *Іванов Ю.Б.* Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночной экономики. — Харьков: РИО ХГЭУ, 2011. — 246 с.
7. *Кобиляцький Л.* Управління конкурентоспроможністю. — К.: Зовнішня торгівля, 2003. — 302 с.
8. *Майєр Дж. М., Олесевич Д.* Міжнародне середовище бізнесу. — К.: Либідь, 2010. — 703 с.
9. *Портер М.* Международная конкуренция: Пер. с англ. — М.: Международные отношения, 2010. — 659 с.
10. Україна в процесах міжнародної інтеграції / за ред. Сіденка В.Р. — Харків: ФОРТ, 2003. — 279 с.

Статтю подано до редакції 20.10.2012 р.

УДК 339.7

О.В. Субочев, канд. екон. наук,
доцент кафедри міжнародних фінансів, КНЕУ

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ФІНАНСИЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ.

АНОТАЦІЯ. На сьогоднішній день, від розуміння світових фінансових процесів залежить місце суб'єктів політико-економічних відносин у світовій ієрархії. У зв'язку з цим актуальним стає питання підвищення рівня резистентності власної господарської системи на основі переосмислення змін таких економічних явищ і процесів як фінансова глобалізація, фінансові інновації, вплив фінансів на господарську діяльність.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: фінансова економіка, фінансизація господарської діяльності, фінансові інновації.

Вступ. На сьогоднішній день, від розуміння світових фінансових процесів і вміння ефективно використовувати сучасний фінансовий інструментарій у значній мірі залежить успіх і місце суб'єктів політико-економічних відносин у сві-

товій ієрархії. У зв'язку з цим, для держави, яка претендує зайняти належне місце у глобальному просторі, особливо актуальним стає питання вироблення адекватних підходів у сучасній економічній політиці щодо підвищення рівня резистентності власної господарської системи на основі переосмислення змін у функціонуванні таких економічних явищ і процесів, як фінансова глобалізація, фінансові потоки, фінансова система, інституціоналізація, транскордонний капітал, транскордонні фінансові посередники тощо.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження процесу фінансизації світової економіки в умовах фінансової глобалізації. Визначення причин, обставин і наслідків.

Результати та їх обговорення. Докорінні зміни у сфері фінансів, які відбулися в другій половині XX століття, вивели їх на провідну роль в управлінні економікою як окремих держав, так і в світовому вимірі. Перехід від індустріального до інформаційного суспільства, лібералізація економічної діяльності, активне впровадження фінансових інновацій та стрімкий розвиток інформаційних технологій дали поштовх до формування потужної глобальної фінансової системи, яка формує і підпорядковує собі інтереси економік різних країн. Зеніт розвитку глобальних фінансів демонструє табл. 1.

Таблиця 1

**ПОРІВНЯННЯ РЕАЛЬНОГО ТА ФІНАНСОВОГО СЕКТОРІВ
СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА 2007РІК, У ТРЛН ДОЛ. США**

Сектор світової економіки	Обсяг, трлн дол.	Співставлення з реальним сектором
Світовий обсяг виробництва	47	
Вартість світового ринку акцій і облігацій	119	більш ніж у 2 рази
Обсяг світового ринку деривативів	473	більш ніж у 10 разів
Загальний обсяг світового фінансового секторів економіки (ринки акцій, облігацій і деривативів разом)	592	більш ніж у 12 разів

Джерело: за даними IMF [1].

У відповідь на такі виклики змінилася структура господарської системи — із випереджуючим ростом грошово-кредитної сфери у порівнянні зі сферою реального виробництва. Нового значення набули фінансові ринки у забезпеченні розвитку економіки взагалі.

У сучасному світі в основі формування економічних систем більшості держав і міждержавних утворень лежать саме фінансові відносини. Глобальна фінансова система, постійно породжуючи і поширюючи нові фінансові інструменти та інститути на нові території, все більше підпорядковує собі фінансові системи нижчих територіальних рівнів — держав, окремих регіонів, мегаполісів, що призводить до безперервного форматування фінансового середовища та його уніфікації, що, в свою чергу, ще більше посилює світову фінансову взаємозалежність.

У цих умовах виникнення кризових ситуацій у грошово-кредитній сфері окремих держав або навіть окремих ланок глобальної фінансової системи носить загрози поширення їх у всьому глобальному просторі. Підтвердженням цьому є Азійська фінансова криза 1997 року, світова фінансова криза 2007 року, проблеми суверенних боргів деяких країн ЄС у 2012 році. І хоча макроекономіка, причини виникнення і механізми розгортання цих фінансових криз були різні, але їх вплив на світову економіку був однаково суттєво негативним. Подібні кризові події виявляють слабкі сторони світової фінансової системи, визначають її постійну трансформацію і вказують на необхідність корегування підходів щодо її контролю та регулювання.

Сучасна наукова спільнота відзначає, що за останні 30—35 років фінанси та індустрія фінансових послуг стають усе більш актуальними у відтворенні економіки як розвинених країн, так і тих, що розвиваються. За цей час відбулося значне поглиблення влади фінансів і фінансових ринків, у результаті чого, майже всі сфери суспільного життя реалізуються (прямо чи опосередковано) через простір фінансів.

Поведінка міжнародних фінансів почала активно змінюватись на протязі 70-х років минулого століття. У цей час відбулася «нова ера» у розвитку міжнародної фінансової системи, яку відкрили дві значні події. По-перше, нафтові шоки 1973 року та потім і 1979 року дозволили групі нафтоекспортуючих країн акумулювати значні фінансові ресурси. Оскільки власних розвинутих фінансових ринків ці країни не мали, їх фінансові ресурси перетворились в потоки капіталів до країн що розвиваються, перш за все до країн Південної та Латинської Америки, які, у той час, почали форсовану індустріалізацію та конче необхідно потребували фінансування. Виникла велика кількість потужних інвестиційних фондів, які використовувались, головним чином, для фінансування державних боргів у формі синдикованих позик. Другою значною подією, яка трапилась у 1970-ті роки було розпад Бреттон-Вудської валютної системи фіксованих курсів. З її розпадом мобільність капіталу посилилась і почався розвиток глобального фінансового ринку.

Власне кажучи, нафтові шоки породили, міжнародні фінансові ресурси, а відміна фіксованих валютних курсів зробила можливим зняття країнами обмежень на рух трансграничного капіталу, оскільки за нових умов мобільний міжнародний капітал вже становив значно меншу загрозу більш гнучким плаваючим валютним курсам.

Виникнення трансграничного капіталу та міжнародних фінансових посередників зумовило подальший розвиток фінансових ринків та фінансових інновацій. Із розвитком сек'юритизації відбулось формування нових сегментів фінансового ринку через використання різноманітних гібридних похідних інструментів (наприклад, іпотечних боргових похідних цінних паперів). Технічний розвиток забезпечив простоту, мобільність і зручність у проведенні фінансових операцій. Відповідно відбувається зростання могутності фінансових інструментів і технологій на територіальні економічні системи, корпорації, приватних осіб і домашні господарства.

У контексті зазначених змін у західній і російській науковій економічній літературі активно розкривається концепція «фінансизації» господарської діяль-

ності. Безперечно дана концепція є ще далекою від стабільності, хоча вона охоплює основні сучасні тенденції економічного устрою. Зокрема, концепція «фінансизації» показує як зростає системна влада фінансів і фінансових інновацій; а також розкриває картину накопичення, в якій прибуток отримується в основному через фінансові канали, а не за рахунок торгівлі і товарного виробництва. Фінансизація також часто інтерпретується як явище, що призвело до входження фінансового світу до повсякденного життя людей [2, с. 49].

Під фінансизацією розуміють як якісні, так і кількісні зрушення у фінансових відносинах. Фінансизація призводить до збільшення числа фінансових інститутів, фінансових операцій, видів послуг і працівників у роздрібному та оптовому фінансових секторах. У результаті, за рахунок створення нових видів фінансових інструментів та операцій, розширюється сектор фінансових послуг. А завдяки можливостям сек'юритизації все більша частина реального сектору підпадає під вплив фінансових категорій — відсоткова ставка, ризик ліквідності, диверсифікація, хеджування.

Так, наприклад, створення нових іпотечних похідних цінних паперів, таких як CDO² і CDS³ дало поштовх стрімкому розширенню іпотеки у Великобританії і США. З одного боку це зробило іпотеку привабливою для інвестицій і доступною для домогосподарств, а з іншого боку, через провал механізмів сек'юритизації та хеджування, виникла системна криза, спочатку фінансового ринку, а потім і ринку самої іпотеки.

Таким чином, зміни, які відбулися в глобальній економіці в кінці минулого століття, вивели на управлінські позиції фінансову складову, посилили вплив фінансової системи на реальний сектор і встановили новий панівний економічний устрій, який в сучасній літературі дістав назву *фінансова економіка* (фінансо-міка).

Це явище отримало неоднозначну оцінку з боку багатьох економістів. Наприклад, Ю.М. Осипов розглядає фінансову економіку, яка управляється через фінансові механізми і у фінансових цілях, базується на глобальному контролі над грішми і їх потоками, глобальному кредиті та контролі над акціонерним капіталом, глобальній ренті. Новим у даному підході є те, що сучасна економіка розглядається як така, що організовується зверху (з центру) і складається з мікропроцесів, які не є самостійними. Фінансова економіка є системою, над якою простягнувся глобальний фінансовий контроль, що визначає вартісні потоки і вартісні оцінки, а, відповідно, здатний до непрямого управління всім. Все в такій економіці «попадає під фінансовий вплив, з усього знімається фінансова рента» [3, с. 10—12].

«Світ фінансів... став практично самостійним автономним космосом, що втратив пряму залежність від, не тільки фізичної економічної реальності, але й від усієї *господарської* реальності. До початку XXI століття вже сформувалось самостійне номінальне поле різноманітних валютно-фінансових операцій з фантом-грошима, що обумовило суперечливість між цією квізіекономікою та економікою реального сектору з системою господарських відносин» [3, с. 73].

² CDO — (англ. collateralized debt obligation) — забезпечене (як правило, іпотекою) боргове зобов'язання.

³ CDS — (англ. credit default swap) — своп у випадку кредитного дефолту.

«При фінансизації економіки всі вартісні категорії суспільства з усіма оцінками, цінами, грошима, інвестиціями, доходами, витратами, податками, заощадженнями, ринками тощо, великою мірою залежать від дій фінансової надбудови. ... Виникає потужний сектор невиробничої діяльності, який здатен генерувати як значні прибутки, так і значні ризики. ... Контроль над емісією грошей дає деяким країнам супер-владу. В результаті ми спостерігаємо ультраімперіалізм, тобто спосіб реалізації імперської політики країн «золотого мільярду» до решти країн світу через фінансові атрибути: гроші, кредити, управління фінансовими ринками» [4, с. 4—27].

Безперечно, країни з розвинутими фінансовими ринками та сильними валютами отримують від цього велику фінансову ренту та мають ефективні інструменти міжнародного впливу, але, на наш погляд, фінансизація повсякденного життя є *об'єктивним* економічним процесом, а не результатом змови групи багатих країн. Її об'єктивність обумовлюється фінансовою революцією, яка є результатом великої кількості фінансових інновацій, що мали місце наприкінці XX та початку XXI століття. Можна стверджувати, що за останні 30 років відбулась фінансова революція, що вплинула на всі ланки фінансової системи.

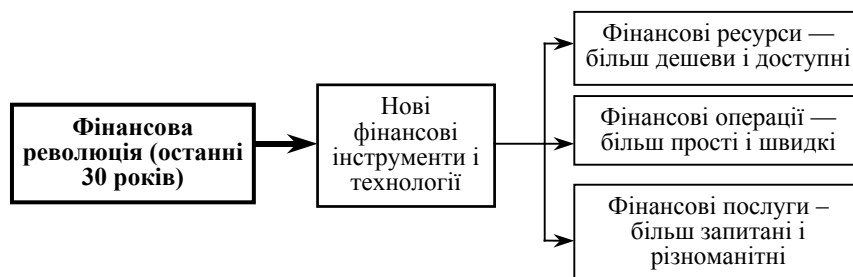

Рис. 1. Об'єктивність фінансизації господарської діяльності

Нові фінансові інструменти і технології зробили фінансові ресурси більш дешевими та доступними, фінансові операції на ринках більш простими та швидкими, а фінансові послуги для реального сектору економіки та звичайних споживачів стали більш запитаними та різноманітними. Фінансова глобалізація ж дозволила здійснювати фінансові операції в трансграничному масштабі. Все це разом і створило складний і потужний сучасний фінансовий сектор.

Висновки. Таким чином, посилення влади фінансів в економіках країн, посилення ролі трансграничних фінансових посередників, збільшення масштабів і впливу трансграничного фінансового капіталу слід розглядати лише як відмінні риси одного з етапів розвитку міжнародних економічних відносин, але не як фактори, що руйнують господарську діяльність і посилюють економічну дивергенцію світової економіки.

Література

1. International Monetary Fund. World Economic Outlook, April 2011: [електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/pdf/text.pdf>
2. Пилипів В.В. Управління відтворенням територіальних економічних систем у фінансовому просторі: Монографія / В.В. Пилипів. — К., 2011. — 399 с.

3. Осипов Ю.М. Финансовая экономика как высшая форма бытия экономики / Ю.М. Осипов // Философия хозяйства. Альманах Центра общественных наук и экономического факультета МГУ им. Ломоносова. — 2000. — №2(8). — С. 8—14

4. Авдокушин Е.Ф. О предпосылках и сущности «новой экономики» / Э.Г. Кочетов // Вопросы новой экономики. — 2009. — №3(11). — С. 4—27.

Статтю подано до редакції 13.10.2012 р.

УДК 339.9

А.В. Таранич, канд. екон. наук, доцент

І.С. Санжаревська,

Донецький національний університет МОНМС України

ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

АНОТАЦІЯ. Розкрито особливості розвитку світового господарства в умовах кризи; визначено тенденцію концентрації фінансового і промислового капіталу в Західній Європі, Північній Америці, Південно-східній Азії, Близькому Сході. Зроблено висновки, що залучення фінансових капіталів до соціально-економічного розвитку країн є важливим елементом їх фінансової стратегії шляхом поширення фінансових інститутів, стабілізації податкового законодавства, які б дозволяли вільний рух капіталів, припускали стійкість товарних потоків і стабільність торгівельних стосунків.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: світове господарство, міжнародні економічні відносини, світова економічна криза, сталий розвиток, фінансова стратегія.

АННОТАЦИЯ. Раскрыты особенности развития мирового хозяйства в условиях кризиса; определены тенденции концентрации финансового и промышленного капитала в Западной Европе, Северной Америке, Юго-восточной Азии, Ближнем Востоке. Сделан вывод, что привлечение финансовых капиталов для социально-экономического развития стран является важным элементом их финансовой стратегии путем распространения финансовых институтов, стабилизации налогового законодательства, которые бы позволяли свободное движение капиталов, предполагали устойчивость товарных потоков и стабильность торговых отношений.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: мировое хозяйство, международные экономические отношения, мировой экономический кризис, устойчивое развитие, финансовая стратегия.

ANNOTATION. Reveals the peculiarities of the development of the world economy in the conditions of the crisis; the trends of concentration of financial and industrial capital in Western Europe, North America, South-East Asia, the middle East. The conclusion is made that the involvement of financial capital for socio-economic development of the countries is an important element of their financial strategies through the dissemination of financial institutions, the stabilization of the tax legislation, which would allow the free movement of capital, assumed stability of flows of goods and stability of trade relations.

KEY WORDS: world economy, international economic relations, the global economic crisis, sustainable development, the financial strategy.

Постановка проблеми. Предметом наукового дослідження сучасної наукової спільноти є вивчення особливостей розподілу грошових потоків у міжнарод-